

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DISG7002543

- 3 JUNI 1997

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 21/97)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

v.d.

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DISG7002543 d.d. - 3 JUNI 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED], d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HAO t.a.v. Bureau 1, Team 1
HAVI
H-AMID/KL
H-AMID/KM
H-AMID/KLu
HBSA
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

21/97

(Afgesloten 281200 MEI 1997)

Conclusie/voorzicht

De Bosnische Moslims hebben opnieuw gedreigd de verkiezingen van september a.s. te boycotten. Dit dreigement dient uiterst serieus te worden genomen.

De Bosnische Kroaten hebben met een "a-politieke" stap, de oprichting van een eigen gemeenschap, onderstreept dat hun politieke doelstellingen sterk afwijken van die van de Moslims en van het "Dayton"-akkoord.

De Montenegrijnse premier Djukanovic lijkt in zijn conflict met president Bulatovic de overhand te hebben.

De Macedonische regering wil stappen ondernemen om te voorkomen dat de onrust in het aangrenzende Albanië overslaat naar Macedonië.

Bosnië-Herzegovina

Ganic dreigt opnieuw met verkiezingsboycot

Bosnische media melden dat in het "vrije" (d.w.z. onder controle van de Moslim/Kroatische Federatie [MKF] staande) deel van de stad Brcko een bijeenkomst heeft plaatsgevonden van lokale en nationale machthebbers. Daaronder bevond zich de voorzitter van het bestuur van de belangrijkste Moslim-partij SDA, Genjac, en de vice-president van de MKF (en prominent SDA-lid) Ganic. Tijdens de bijeenkomst werd onderstreept dat de volledige eenheid van de regio-Brcko haalbaar en wenselijk is. Ook werd gesteld dat de verkiezingsregels voor Brcko "verre van eerlijk en neutraal" zijn. Volgens Ganic zal een groot aantal Serviërs in Brcko gaan stemmen die de stad nog nooit hebben gezien. Om die reden eiste hij dat de OVSE de betreffende regels aanpast of reeds bij voorbaat een vast aantal Moslims en Kroaten in het stadsbestuur garandeert. Daarbij dreigde hij dat de MKF anders niet zal deelnemen aan de verkiezingen, niet alleen in Brcko, maar ook elders.

Met deze bijeenkomst onderstreept de SDA eens te meer dat zij buitengewoon groot belang hecht aan de situatie in en om Brcko. Het is de Moslims een doorn in het oog dat de verkiezingen, naar het zich laat aanzien, in Brcko onder auspiciën van de Bosnische Serviërs zullen worden gehouden, en daarom het Servische bestuur over de stad zullen consolideren. Er waren reeds eerder indicaties dat de Bosnische politieke top de kwestie hoog wil opspelen, wetende dat voor de Serviërs (evenals voor de Moslims zelf) het bezit van Brcko van eminent belang is. Tegen die achtergrond, en in de wetenschap dat de voor de Moslims essentiële terugkeer van vluchtelingen naar de oorspronkelijke woonplaats vóór de verkiezingen vrijwel uitgesloten is, moet het dreigement met een verkiezingsboycot van de SDA uiterst serieus genomen worden.

Ontmoeting Karadzic/Izetbegovic?

In de Joegoslavische pers zijn berichten verschenen dat de voorzitter van het Bosnische presidium (en leider van de SDA) Izetbegovic vorige maand een geheime ontmoeting heeft gehad met de voormalige Bosnisch-Servische president Karadzic. Het gesprek, dat in de Bosnisch-Servische "hoofdstad" Pale zou zijn gehouden, zou op initiatief van Izetbegovic tot stand zijn gekomen en vooral betrekking hebben gehad op Moslim-voorstellen voor uitruil van gebieden tussen de Moslims en de Serviërs. Zo zouden de Serviërs "de

oostelijke Moslim-enclaves" verkrijgen, alsmede Orasje in het noordelijke grensgebied, en zouden de Moslims toestemmen dat Banja Luka definitief Servisch zou worden. In ruil zouden de Moslims steden in centraal-Bosnië verwerven, waardoor er een territoriale verbinding tot stand zou komen tussen Sarajevo en Bihac. Volgens de betreffende berichten zou kort nadien een (Bosnisch-?)Kroatische delegatie in Pale zijn gearriveerd, die eveneens een uitruil van gebieden, alsmede een militair bondgenootschap met de Bosnische Serviërs zou hebben aangeboden.

Het is denkbaar dat het hier Servische propaganda betreft, die tot doel heeft in te spelen op het groeiende wantrouwen tussen de beide volkeren in de Moslim/Kroatische "Federatie". Er zijn echter elementen die aannemelijk maken dat een ontmoeting van prominente Moslims en Serviërs (mogelijk door middel van afgezanten) inderdaad kan hebben plaatsgevonden. Zo lijkt het weinig twijfel dat Karadzic achter de schermen nog steeds aan de touwtjes trekt in de Bosnisch-Servische republiek (RS). Daarnaast is door Izetbegovic's nauwe medestander Silajdzic reeds eerder, ten tijde van het Servische beleg van Sarajevo, in het geheim onderhandeld over de uitruil van gebieden tussen Serviërs en Moslims. In een periode waarin de betrekkingen tussen Kroaten en Moslims steeds verder verslechteren, is het zeer wel mogelijk dat de Moslim-leiding zoekt naar alternatieven om haar posities te verbeteren. Daarbij is het opvallend dat de concessies waarvan in de berichten gesproken wordt, relatief "goedkoop" zijn: in de meeste gevallen betreft het een Moslim-aanvaarding van de status quo (Banja Luka, Srebrenica) of het opgeven van momenteel door Kroaten gedomineerd gebied (Orasje, centraal-Bosnië). Slechts met betrekking tot Gorazde zouden de Moslims een aanzienlijke concessie moeten doen, maar dat zou ruim opwegen tegen de vestiging van een territoriaal volledig coherent gebied in centraal-Bosnië (m.i.v. Bihac). Voor de Serviërs zou een verbreding van de Posavina-corridor bij Orasje een belangrijk succes vormen.

Oprichting Kroatische Gemeenschap van Herceg Bosna

Op 24 mei is in Neum formeel de *Kroatische Gemeenschap van Herceg Bosna* (HZHB) opgericht. HZHB moet een platform bieden voor politieke, culturele en economische organisaties van de Kroaten in Bosnië-Herzegovina. De voorzitter van de belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ, Rajic, noemde de organisatie na afloop een "paraplu-belangenorganisatie", maar voegde hieraan toe dat de organisatie geen staats- of wettelijke organen kent. Rajic benadrukte de noodzaak voor de Bosnische Kroaten om eensgezind te blijven en maakte voor hen aanspraak op de status van entiteit. De eveneens aanwezige Kroatische minister van Defensie Susak benadrukte eveneens dat HZHB geen politieke organisatie is, maar stelde wel dat de Bosnische Kroaten onderdeel zijn van de Kroatische natie. Ook andere vooraanstaande Bosnisch-Kroatische politici verklaarden bereid te blijven tot implementatie van het Dayton-vredesakkoord en tot eensgezindheid. Als voorzitter van de HZHB is gekozen de hardliner Ivo Andric Luzanski, de HDZ-voorzitter in het Tuzla-Podrinje kanton en lid van het nationale Huis der Volkeren. Het Uitvoerende Comité van HZHB gaat bestaan uit Bozo Rajic (voorzitter HDZ), Nikola Filipovic, Mira Jozic, Pavao Kobas (gouverneur Posavina kanton), Trpko Nevjestic, Jadranko Prlic (nationale minister van Buitenlandse Zaken), Kresimir Zubak (nationaal presidiumlid), Vladimir Soljic (president van de MKF) en Zdenko Kordic.

Ondanks het feit dat de meeste Kroatische functionarissen ontkennen dat HZHB een politieke doelstelling heeft, kan haar oprichting in een periode dat de betrekkingen tussen Bosnische Kroaten en Moslims weer verslechteren, bij laatstgenoemden slechts de indruk wekken dat de voormalige "*Kroatische Republiek Herceg Bosna* (CRHB)" weer wordt opgericht. De verklaringen van hun leiders benadrukken het a-politieke karakter van de "nieuwe" organisatie, alsmede hun blijvende toewijding aan het Dayton-vredesakkoord. Opvallend is echter wel dat in geen enkele toespraak melding gemaakt werd van de bereidheid tot samenwerking in de MKF. De Bosnische Kroaten geven met hun "a-politieke" initiatief aan dat zij de MKF geen enkele toekomst toedenken (eigenlijk heeft ze nooit bestaan) en eisen in toenemende mate een positie als "derde entiteit" voor zichzelf op. Daarmee nemen ze, in weerwil van de verklaringen, afstand van de letter en de geest van "Dayton". Deze formele oprichting van HZHB mag dan ook beoordeeld worden als een "vorming van een eigen parlement" ter voorbereiding op de verwachte komst van een eigen entiteit. Feitelijk is de HZHB dan ook een voortzetting van het vroegere parlement van CRHB.

Binnenkort dubbel staatsburgerschap voor burgers RS

Volgens oppositionele media is een dubbel staatsburgerschap voor burgers van de RS één van de belangrijkste onderwerpen geweest in onlangs gehouden gesprekken tussen de Servische president Milosevic en het Bosnisch-Servisch presidiumlid Krajcnik. De burgers van de RS zouden dan tevens het staatsburgerschap verkrijgen van de FRJ. Het betreft hier een onbevestigd bericht, maar de onderhandelin-

gen over dit dubbel staatsburgerschap zouden een rechtstreeks uitvloeisel zijn van het eerder gesloten verdrag tussen de FRJ en de RS. Een dubbel staatsburgerschap voor RS-ingezetenen behoeft niet in strijd te zijn met de Bosnische Grondwet van Bosnië, omdat deze ruimte laat voor "speciale betrekkingen" tussen Bosnische entiteiten en buurlanden, mits er een bilateraal verdrag bestaat dat geratificeerd moet zijn door het parlement. Een dergelijk verdrag tussen Bosnië-Herzegovina en de FRJ bestaat echter niet en zou waarschijnlijk ook niet door het (door de Moslims beheerste) Huis van Afgevaardigden worden geratificeerd. De Bosnische Serviërs dringen echter aan op een dergelijk dubbel staatsburgerschap, omdat hierdoor hun nagestreefde unificatie met Servië een stap dichterbij komt. Voor de Bosnische Kroaten bestaat al een dergelijke constructie. Ze bezitten naast het Bosnische, ook het Kroatische staatsburgerschap, en zijn zelfs gerechtigd om in dat land te stemmen. Opgemerkt moet worden dat als de burgers van de RS het staatsburgerschap van de FRJ verkrijgen, dit ook gaat gelden voor de Moslims die terugkeren naar hun voormalige woonplaatsen in wat nu RS-gebied is. Met een dergelijke terugkeer is namelijk het accepteren van het staatsburgerschap van de RS verbonden, en dus in de toekomst mogelijk ook indirect het staatsburgerschap van de FRJ.

Er zou nog geen overeenkomst zijn omtrent stemrecht voor de Bosnische Serviërs in de komende verkiezingen in Servië. Een dergelijk stemrecht zou Milosevic echter goed uitkomen, aangezien waarschijnlijk in de loop van 1997 parlaments- en presidentsverkiezingen in Servië worden gehouden. Het feit dat een dergelijk stemrecht nog niet beklonken is, houdt waarschijnlijk verband met het feit dat Milosevic twijfelt over het aantal Bosnisch-Servische kiezers dat zich achter hem zal scharen. Joegoslavisch stemrecht voor de RS-burgers is echter ook in het voordeel van de Bosnisch-Servische regeringspartij SDS. Deze partij is ook geregistreerd in Servië en Montenegro en is op dit moment bezig haar positie in beide landen uit te breiden, om na eventuele unificatie een politieke factor van betekenis te kunnen gaan vormen.

Cuk bevestigt dat Kroatische Serviërs staatsburgerschap RS hebben

De waarnemend burgemeester van Banja Luka, Cuk, heeft ten overstaan van leden van de ECMM gesteld dat "een groot aantal" Kroatische Serviërs het staatsburgerschap bezitten van de RS. In zijn visie zouden zij derhalve moeten kunnen stemmen in de gemeenteraadsverkiezingen van september a.s. Bekend is dat tenminste enkele duizenden Kroatische Serviërs die in 1995 door de Kroaten uit de Krajina zijn verdreven, als vluchteling in de Rs verblijven. Voor de hand ligt dat het merendeel van de vluchtelingen uit de voormalige UNPA-zuid momenteel verblijft in het aangrenzende Bosnisch-Servische gebied (een streek die bekend staat als de "Bosnische Krajina"). Daarbij is zeer wel denkbaar dat de Bosnisch-Servische autoriteiten een aantal van hen heeft ondergebracht in woningen van door henzelf verdreven leden van andere etnische groeperingen en ook willen laten meedoen aan de verkiezingen, om het etnisch "zuivere" karakter van het betreffende gebied te consolideren. De uitspraak van Cuk, die zich in het verleden niet heeft onderscheiden door een goed gevoel voor politieke finesses, kan als een bevestiging daarvan worden gezien. Hoewel niet zeker is hoe wijdverbreid deze praktijk zal zijn, staat reeds bij voorbaat vast dat de uitslag van de verkiezingen niet overal een afspiegeling zal zijn van de wil van de oorspronkelijke bevolking.

Conflict tussen UNIPTF en Bosnisch Servische autoriteiten

Tijdens een zitting van de regering van de RS op 22 mei is een rapport behandeld over de verhouding tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de RS en de UNIPTF. In een verklaring van de regering werd gesteld dat UNIPTF haar bevoegdheden heeft overschreden. Bovendien zou haar houding strijdig zijn met de Grondwet van de RS en niet overeenkomstig het Dayton-vredesakkoord. De verhouding tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de RS en UNIPTF bevinden zich op een dieptepunt. UNIPTF probeert invloed te krijgen op de politie van de RS, omdat deze organisatie deels verantwoordelijk wordt gehouden voor het blokkeren van de terugkeer van vluchtelingen naar de RS. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, dat onder leiding staat van de hardliner Dragan Kijac, verzet zich op alle mogelijke manieren tegen mogelijke inmenging. Het ministerie protesteert tegen diverse UNIPTF bepalingen, waaronder de regelingen dat maar één op de tien politiemannen een geweer mag bezitten en dat een patrouille uit niet meer dan twee personen mag bestaan. Ook de regelingen dat de politiemensen in Banja Luka en Brcko zich moeten onderwerpen aan een onderzoek naar hun verleden en psychologische tests moeten ondergaan, is onacceptabel voor het ministerie. Daarnaast wordt heftig geprotesteerd tegen het verbod op politie-checkpoints. Uit bovenstaande verklaring van de regering van de RS blijkt eens te meer dat Kijac veel invloed bezit binnen de ministerraad en dat de autoriteiten van de RS geen buitenlandse invloed op staatszaken accepteren, ongeacht de bepalingen van het Dayton-vredesakkoord.

Karadzic zou willen getuigen

Volgens Joegoslavische persberichten zou Karadzic bereid zijn om zich vrijwillig naar Den Haag te begeven om te getuigen voor het ICTY. Dit zou verband houden met het feit dat Karadzic zich in een diepe depressie zou bevinden. Er zijn geen gegevens bekend om deze bewering te verifiëren, maar ten tijde van de machtsstrijd tussen Karadzic en Milosevic waren er herhaaldelijk indicaties dat Karadzic dreigde, al dan niet in eigen persoon, bewijzen van Milosevic's betrokkenheid bij oorlogsmisdaden aan het ICTY ter beschikking te stellen. Mogelijk speelt een dergelijke overweging ook nu weer een rol. De kans dat Milosevic probeert op deze wijze Karadzic definitief van het toneel te verwijderen is minder groot, omdat de Servische president zich wel bewust moet zijn dat de getuigenis van Karadzic ook negatieve gevolgen voor hemzelf kan hebben.

Kroatië

Tudjman noemt terugkeer van alle Serviërs onredelijk

Tijdens een nieuwsconferentie voor de komende nationale Staatsdag (30 mei) heeft president Tudjman van Kroatië de eis tot terugkeer van alle Serviërs naar hun voormalige woonplaatsen in Kroatië onredelijk genoemd. Hij verklaarde dat dergelijke eisen onacceptabele druk op Kroatië leggen en voorbij gaan aan het feit dat Kroatische vluchtelingen al meer dan 6 jaar uit hun huizen zijn verdreven. Hij verwees in zijn toespraak naar het feit dat niemand de terugkeer van de Sudent Duitsers naar hun voormalige woonplaatsen eist. Tudjman's uitspraken zijn een reactie op het protest dat de ambassadeurs van de EU op 23 mei aan hem hebben overhandigd omtrent de positie van de Servische minderheid in Kroatië. Hij wil deze benadering als ééNZijdig presenteren. Het lijkt echter weinig twijfel dat de Kroatische autoriteiten een beleid voeren dat gericht is op het veranderen van de demografische verhoudingen in Kroatisch voordeel. Kroatische vluchtelingen worden bevoordeeld bij hun terugkeer naar Oost-Slavonië en tegelijkertijd worden Serviërs aangemoedigd om de regio (alsmede andere "voormalig Servische" gebieden) te verlaten. Daarnaast worden Servische verzoeken om terug te mogen keren naar de Krajina, ondanks internationale druk, slechts mondjesmaat toegestaan en afhankelijk gemaakt van diverse voorwaarden, waaronder acceptatie van het Kroatisch staatsburgerschap. In dit kader verklaarde de Kroatische ambassadeur bij de VN, Simonovic, op 25 mei dan ook dat een dergelijke terugkeer wel mogelijk is, maar niet gemakkelijk zal zijn. Als oorzaak haalde de ambassadeur psychologische, economische en politieke problemen aan.

Joegoslavië

Regering van Montenegro bekritiseert president Bulatovic

De ministerraad van Montenegro heeft in een verklaring op 23 mei de president van Montenegro, Bulatovic, "gecorrigeerd" omtrent diens uitlatingen over de economische toestand van het land. In de verklaring werd het standpunt van Bulatovic, dat er geen noodzaak is voor snelle reïntegratie van de FRJ in de internationale gemeenschap, verworpen. Bovendien werden de beschuldigingen van de president dat sommige regeringsfunctionarissen bij illegale activiteiten zijn betrokken, tegengesproken. De verklaringen van Bulatovic werden "contra-productief, politiek schadelijk en naar alle waarschijnlijk te wijten aan een gebrek aan feitelijke informatie" genoemd. Deze regeringsverklaring is een openlijke aanslag op de autoriteit van Bulatovic. Minister-president Djukanovic acht zijn positie in het conflict met Bulatovic kennelijk sterk genoeg voor een aanval op Bulatovic. Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat de onlangs door Bulatovic geëiste wijziging van de regering-Djukanovic op handen is.

"Loyale" Albanees gedood

Een organisatie die zich het "Bevrijdingsleger voor Kosovo (UCK)" noemt, heeft de verantwoordelijkheid opgeëist voor de moord op twee Servische politiemannen en een etnische Albanees. Laatstgenoemde aanslag werd gerechtvaardigd doordat de betrokken persoon "openlijk en grootschalig collaboreerde met de Servische bezetters" van Kosovo. In een kort nadien uitgegeven communiqué werd de etnisch-Albanese bevolking in Kosovo opgeroepen geen belasting meer te betalen aan de clandestiene, door de etnisch-Albanese partij LDK gedomineerde regering in Kosovo. Het is nog slechts zelden voorgekomen dat de UCK openlijk de verantwoordelijkheid opeist voor de moord op een Albanees. Het afgelopen jaar heeft de UCK herhaaldelijk aanslagen uitgevoerd, maar het betrof dan in de meeste gevallen aanvallen op leden van de Servische politie of veiligheidsdiensten in Kosovo. Het UCK pleit voor een intensivering van de gewapende strijd tegen de Servische "bezetting" van Kosovo. Dit vormt een illustratie van de onvrede van vele Albanen met de geweldloze politiek van de ondergrondse "regering" van Kosovo, die in de ogen van een groeiend aantal Albanen onvoldoende resultaten heeft opgeleverd. Er zijn speculaties geweest dat het UCK in feite onder één hoedje speelt met de LDK, maar het feit dat het "Leger" nu oproept de betalingen aan de LDK stop

te zetten, lijkt daarmee onverenigbaar. Een verdere intensivering van het geweld in Kosovo is op korte termijn niet uitgesloten.

Macedonië

Macedonië gaat mogelijk leger inzetten aan grens

De Macedonische minister van Defensie Handzinski heeft onlangs een bezoek gebracht aan het Albanees-Macedonische grensgebied in de buurt van de plaats Gostivar. Aanleiding was het schietincident dat zich vorige week heeft voorgedaan tussen illegale, vermoedelijk etnisch-Albanese immigranten en Macedonische grenswachten. Daarbij werd onderstreept dat er sinds medio mei meer dan vierhonderd pogingen zijn geconstateerd om de grens illegaal te overschrijden. Handzinski zinspeelde op plannen om de Macedonische strijdkrachten in te zetten bij grensbewaking. Waarschijnlijk vrezen de Macedonische autoriteiten dat de onrust in Albanië zal overslaan naar het eigen land. De kans daarop wordt vergroot door grensoverschrijdende smokkel van wapens en personen. Een aspect dat in de overwegingen van de Macedoniërs een hoofdrol speelt, is het feit dat met name in de regio-Gostivar een Albanese minderheid is gevestigd met betrekkingen met personen aan de andere kant van de grens. Juist de afgelopen weken is sprake van oplopende etnische spanningen in het door een sociaal-economische crisis geteisterde Macedonië. Kennelijk hoopt Handzinski met de inzet van militaire middelen het escalatie-potentieel in te dammen.